

SURODITELJSTVO: ODREĐENJE, OBILJEŽJA I IMPLIKACIJE ZA OBITELJSKU MEDIJACIJU

SAŽETAK

Određenje, naziv i prva istraživanja suroditeljstva pojavljuju se početkom ovog stoljeća, nakon čega ovaj proces međusobnog djelovanja dviju ili više osoba koje surađuju u podizanju djeteta za koje dijele odgovornost pobuđuje kontinuirani istraživački interes. Prvenstveni cilj ovog preglednog rada je predstaviti dosadašnje spoznaje o suroditeljstvu, kao važnom obiteljskom procesu od utjecaja na cijelu obitelj, a posebno razvojno značajnog za djecu. Dodatni cilj je uputiti na implikacije u radu sjedinjenih spoznaja o suroditeljstvu, na praksu obiteljske medijacije u RH kako bi se doprinijelo njezinom razvoju i znanstvenoj utemeljenosti. U prvom dijelu rada predstavljena su teorijska ishodišta za razumijevanje suroditeljstva te rezultati domaćih i stranih istraživanja povezanosti suroditeljstva s obilježjima roditeljskog ponašanja i djetetove prilagodbe, a razmatraju se i specifičnosti suroditeljstva nakon razvoda braka. U drugom dijelu rada raspravljaju se implikacije prikazanih spoznaja o suroditeljstvu za obiteljsku medijaciju, prepoznatu kao metodu prikladnu u pomaganju obiteljima u kojima su prisutni sukobi i problemi u različitim domenama suroditeljstva. Ističe se empirijska utemeljenost

- 1 Prof.dr.sc. Ninoslava Pećnik, psihologinja, e-mail: nina.pecnik@pravo.hr
- 2 Univ.spec.mediat. Blaženka Klarić, socijalna radnica, e-mail: blazenka.klaric@obiteljskicentar-sdz.hr

Pregledni članak

Primljeno: siječanj, 2020.

Prihvaćeno: lipanj, 2020.

UDK 364.46-053.3/6

DOI 10.3935/ljsr.v27i2.353

Ninoslava Pećnik¹

orcid.org/0000-0002-9723-5679

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Studijski centar socijalnog rada

Blaženka Klarić²

Centar za socijalnu skrb Split

Obiteljski centar Split

Ključne riječi:

suroditeljstvo, roditeljstvo,
razvod, obiteljska medijacija

potrebe za širenjem područja medijacije izvan razvoda braka, za razvojem različitih modela praksi obiteljske medijacije te za korištenjem preventivne medijacije u gradnji kvalitetnih obiteljskih odnosa u dvoroditeljskim obiteljima. Naglašava se važnost mogućnosti integracije znanstvenih spoznaja o suroditeljstvu u sustav znanja i vještina obiteljskih medijatora.

UVOD

Međusobno usklađivanje i suradnja roditelja u ispunjavanju njihovih roditeljskih uloga u odnosu na dijete za koje su odgovorni interpersonalni je proces koji se u novijoj literaturi pojavljuje pod nazivom »suroditeljstvo« (engl. *coparenting*). U ulozi suroditelja – odraslih osoba koje preuzimaju odgovornost za brigu o dobrobiti i razvoju nekog djeteta – najčešće se pojavljuju djetetovi majka i otac, no u toj se ulozi može naći i neki drugi član obitelji ili bliska osoba posvećena brizi za dijete (npr. bake i djedovi, poočimi i pomajke, tete i stričevi, prijatelji) (McHale i Irace, 2011.). Suroditeljstvo se prvo počelo proučavati u kontekstu razvoda braka pri čemu su u središtu interesa bili roditeljski sukob između razvedenih roditelja i triangulacija djeteta (stvaranje međugeneracijske koalicije s djetetom), te njihovi učinci na djetetovu prilagodbu (npr. Emery, 1982.). Istraživački modeli i spoznaje proizašle iz tih istraživanja primijenjene su kasnije u području istraživanja suroditeljstva u dvoroditeljskim obiteljima (Belsky, Crnic i Gable, 1995.). Pri tom se uz roditeljski sukob i triangulaciju, kao pokazatelj, odnosno mjera kvalitete suroditeljstva pojavila i međusobna podrška i suradnja roditelja u brizi o djetetu (Margolin, Gordis i John, 2001.). Već je Belskyjev (1984.) procesni model roditeljstva istaknuo da kvaliteta odnosa između roditelja predstavlja važnu odrednicu roditeljskog ponašanja i (posredno) djetetove socio-emocionalne prilagodbe i razvoja. Od tada su prikupljeni brojni empirijski dokazi povezanosti suroditeljstva s osobnom dobrobiti i prilagodbom roditelja, s kvalitetom njihove partnerske veze, s roditeljskim ponašanjem i s djetetovom dobrobiti i razvojem (Feinberg, Brown i Kan, 2012.).

U promicanju uspostave dobre roditeljske suradnje nakon razvoda vrijedan je doprinos dala Ricci (1997., prema Pruett i Donsky, 2011.) koja predlaže pristupanje tom zadatku uz preuzimanje pravila koja vrijede u poslovnom svijetu. Ona zagovara prisutnost neutralne treće osobe (medijatora) u komuniciranju o razlikama među roditeljima, njihovom istraživanju i pregovaranju o prihvatljivim rješenjima te konačno donošenju plana zajedničkog roditeljstva. Medijaciju predstavlja kao prikladan pristup dogovaranju roditelja o tome kako će surađivati u brizi za djecu nakon razvoda na način zadovoljavajući za roditelje i za djecu. Obiteljska medijacija (i to facilitativna, transformativna, evaluacijska i hibridna) najšire je prihvaćena od raznih intervencija koje su zaživjele kao korisni oblici pomoći obiteljima u razvodu oko pitanja suroditeljstva.

Sukobljavanje u području njege i odgoja djeteta, osim među razvedenim roditeljima, prisutno je i među roditeljima u braku. Ako su u dvoroditeljskim obiteljima roditeljski sukobi mnogobrojni (oko pitanja zajedničkog vodstva, raspodjele poslova, dogovora o odgoju...) i trajni, te potkopavaju obiteljske interakcije i nepovoljno se odražavaju na prilagodbu djece, opravdano je, jednako kao i u obiteljima u procesu razvoda, razmišljati o prikladnom modelu obiteljske medijacije, kao načinu podrške i pomaganja roditeljima u redukciji sukoba i rješavanju prisutnih teškoća. Prednosti medijacije kao alternativnog načina rješavanja sukoba roditelja tijekom braka i nakon razvoda braka empirijski su potvrđene. Emery i sur. (2001., prema Pruett i Donsky, 2011.) utvrdili su da majke i očevi iskazuju zadovoljstvo medijacijskim procesom te izvještavaju o smanjenju roditeljskih sukoba, lakšem postizanju dogovora i suradnje u roditeljstvu u razdoblju nakon medijacije, uz obostranu uključenost roditelja.

U Hrvatskoj svijest o djelotvornosti obiteljske medijacije, kao metode rada sa sukobljenim članovima obitelji, još uvijek nije dovoljno prisutna u profesionalnoj zajednici i javnosti, osim prilikom razvoda braka. To, među ostalim, može biti povezano s načinom i poviješću njenog uvođenja kao socijalne usluge u zakonodavstvo RH. Naime, usluga obiteljske medijacije u zakonodavni okvir RH uvedena je još 2011. godine, Zakonom o socijalnoj skrbi (2011., čl. 99.; 2012., čl. 86.), kao specifični postupak rješavanja obiteljskih sukoba. Dakle, imala je vrlo široko područje primjene. Tada nije zaživjela u praksi jer nisu bile osigurane temeljne pretpostavke za pružanje te usluge, nije bilo educiranih stručnjaka koji bi je provodili niti osmišljenog psihosocijalnog okvira za provođenje. U tekstu Zakona o socijalnoj skrbi iz 2013. godine pa nadalje, ta se usluga više ne spominje. Istinska praksa u provedbi usluge započela je 2015. godine donošenjem Obiteljskog zakona (2015., čl. 331.-344.; 2019., čl. 331.-344.) i to s intencijom mirnog rješavanja sukoba koji pogađaju obitelj pred razvodom braka, dok se u drugim situacijama obiteljskih sukoba, van pitanja rekonstrukcije obitelji i dogovora o roditeljskoj skrbi prilikom razvoda, ne normira (dakle, ima veoma usko područje primjene). Takva situacija pokazuje da aktualni zakonodavni okvir pružanja usluge nije dovoljan te se treba proširiti. Uz to, boljoj prepoznatljivosti i većoj svijesti o korisnosti usluge u javnosti, doprinio bi razvoj stručnih standarda u području metoda, ciljeva i uvjeta djelovanja, što je bitan zadatak razvoja usluga profesionalne medijacije.

TEORIJSKO ODREĐENJE I REZULTATI ISTRAŽIVANJA SURODITELJSTVA

Određenja suroditeljstva variraju od onih koja se oslanjaju na doživljaj jednog partnera (Margolin, Gordis i John, 2001.) do onih koja suroditeljstvo opisuju kao interakciju osoba koje u njemu sudjeluju (McHale i sur., 2002., prema McHale

i Lindhal, 2011.). Margolin, Gordis i John (2001.) pod doživljajem suroditeljstva podrazumijevaju roditeljsku percepciju usklađenosti djelovanja drugog roditelja s vlastitim roditeljskim postupcima prema djetetu, tj. percepciju mjere u kojoj drugi roditelj podržava ili ometa vlastita roditeljska nastojanja. Van Egeren i Hawkins (2004.: 169) suroditeljsku podršku opisuju kao »strategije i akcije koje podržavaju i proširuju partnerova nastojanja da postigne roditeljske ciljeve«. Nešto općenitije određenje, iz perspektive »treće strane«, nude McHale i sur. (2002., prema McHale i Lindhal, 2011.) definirajući suroditeljstvo kao međusobno djelovanje dviju odraslih osoba, roditelja, koji imaju zajedničku odgovornost za podizanje djece i brigu o njima. Ovo određenje malo proširuju (s obzirom na broj osoba u ulozi suroditelja) Talbot i McHale (2004., prema McHale i Lindal, 2011.) te sveobuhvatno definiraju suroditeljstvo kao međusobno »djelovanje dviju ili više odraslih osoba koje surađuju kako bi podigle dijete za koje dijele odgovornost«.

Već je istaknuto da je suroditeljstvo konstrukt relevantan za roditelje u braku, kao i za one razvedene, jer se odnosi na aktivnosti vezane uz skrb o djetetu i djetetov odgoj koje provode osobe odgovorne za dijete, neovisno o tome žive li zajedno ili ne. Suroditeljstvo je potrebno razlikovati od bračnog/partnerskog odnosa (ili partnerskog odnosa bivših supružnika) kao i od odnosa roditelja i djeteta. Također, važno je prepoznati da proces suroditeljstva utječe na partnerski odnos (i obrnuto) te na djetetove razvojne ishode. Pri tome treba istaći da kvaliteta suroditeljstva na djetetov razvoj utječe snažnije nego kvaliteta partnerskog odnosa (Feinberg, Kan i Hetherington, 2007.). Ippolito i sur. (2010.) usporedili su dva moguća modela međutjecaja obilježja braka, obilježja suroditeljstva i obilježja roditeljstva. Prvi pretpostavlja da suroditeljstvo posreduje između bračne kvalitete i roditeljskih postupaka. Prema njemu, dobri ili loši odnosi u braku utječu na roditeljske interakcije oko pitanja roditeljstva (tj. na suroditeljstvo) što zatim utječe na majčine i očeve roditeljske postupke. Drugi model pretpostavlja da suradnja i sukobi oko djeteta usporedno utječu i na bračne odnose i na roditeljske postupke. Pokazalo se da su oba modela podjednako dobro odgovarala empirijskim podacima, što ukazuje na višestruku ulogu i važnost suroditeljstva unutar obiteljskog sustava; ne samo da reflektira bračne odnose na roditeljske postupke, već ih paralelno i mijenja. Tako, primjerice sukobi i neslaganja roditelja oko pitanja roditeljstva mogu značajno utjecati na roditeljska ponašanja, ali i narušiti bračne odnose i zadovoljstvo brakom. Isto tako, uspostavljanje konsenzusa između majčinih i očevih roditeljskih nastojanja, osim što može povoljno utjecati na majčinstvo i očinstvo te razvoj dobrog odnosa s djetetom, može pogodovati i povećanju kvalitete bračnih odnosa te zadovoljstva brakom (Ippolito i sur., 2010.).

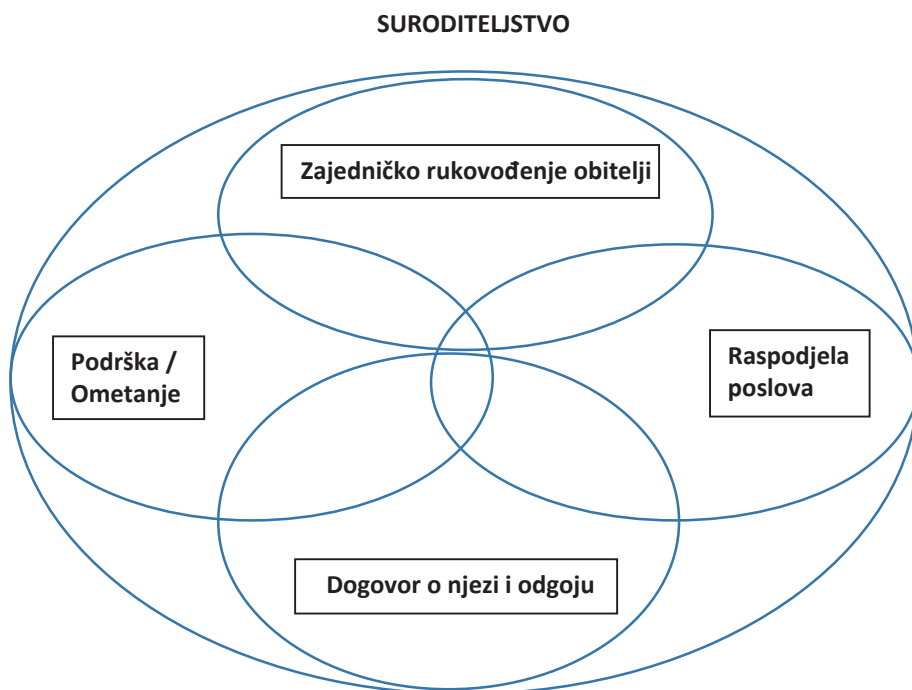
Među najranijim instrumentima za mjerenje suroditeljstva je Upitnik o suroditeljstvu (Margolin, Gordis i John, 2001.). Sastoji se od tri jednodimenzionalne ljestvice koje mjere suradnju, sukob i triangulaciju. Ovim su upitnikom prikupljeni podaci o

percipiranoj međusobnoj suradnji i sukobu u roditeljskim ulogama u majki (n=859) i očeva (n = 785) iz dvoroditeljskih obitelji nacionalno reprezentativnog uzorka učenika sedmih razreda osnovnih škola u RH (Pećnik i Tokić, 2011.). Rezultati su pokazali da i majke i očevi trinaestogodišnjaka u prosjeku »često« doživljavaju dobru suradnju od strane drugog roditelja (tj. govori im o djetetu, pita za mišljenje o problemima odgoja, dijeli teret discipliniranja, djetetu lijepo govori o njima). No oko petine roditelja suradnju s partnerom/icom oko roditeljskih pitanja doživljava samo ponekad pa i rjeđe od toga. Pri tom očevi doživljavaju više suradnje i podrške u roditeljskoj ulozi od strane svojih partnerica, nego što to majke doživljavaju od svojih partnera (Pećnik i Tokić, 2011.). Majke i očevi su također izvijestili da u prosjeku »rijetko« doživljavaju sukobe s drugim roditeljem oko podizanja djece (tj. da se svađa s njima o djetetu, ima drugačija pravila o djetetovim rutinama i ponašanju, ne podržava njihove odgojne odluke, potkopava njihova roditeljska nastojanja). Ipak, svaka peta majka i otac se uvijek ili često sukobljavaju s partnerom/icom po pitanju djetetovih rutina (npr. o kućnim zaduženjima, vremenu za spavanje), a svaka treća majka i otac takav sukob doživljavaju ponekad. O čestim i povremenim svađama oko djeteta izvještava četvrtina majki i petina očeva, dok potkopavanje svojih roditeljskih nastojanja od strane drugog roditelja uvijek ili često doživljava oko 5% roditelja, a 10% majki i 7% očeva doživljavaju takvo ponašanje drugog roditelja ponekad. Pritom, majke u prosjeku doživljavaju nešto više sukoba sa svojim partnerom oko odgoja djeteta nego što to doživljavaju očevi u odnosu na svoje partnerice (Pećnik i Tokić, 2011.). Ovo istraživanje oslikava kako očevi i majke trinaestogodišnjaka u RH funkcioniraju zajedno u roditeljskim ulogama te potvrđuje relevantnost konstrukta »suroditeljstva« (operacionaliziranog kroz pojavne oblike međusobne suradnje i sukoba roditelja oko djeteta) za opisivanje procesa u dvoroditeljskim obiteljima.

Još jedan uvid u suroditeljstvo suvremenih hrvatskih obitelji pružilo je istraživanje koje je provela Klarić (2016.) o roditeljskoj uključenosti, međusobnoj podršci i sukobljavanju u roditeljstvu – i to iz perspektive djeteta. Upitnik o suroditeljstvu (Margolin, Gordis i John, 2001.) prilagodila je upotrebi s djecom u dobi od 11 do 14 godina te ga primijenila u šest splitskih osnovnih škola s 405 učenika petih, šestih i sedmih razreda, od čega ih je 60 imalo iskustvo razvoda roditelja. Pokazalo se da u prosjeku djeca međusobnu suradnju roditelja u području odgoja doživljavaju »čestom«, ali i da značajan udio djece izvještava o izostanku suradnje roditelja u ispitivanom području. Tako svako peto dijete navodi da roditelji nikad ili rijetko međusobno razgovaraju o njemu ili da se podržavaju u odgojnim odlukama, dok gotovo svako četvrto dijete navodi da se roditelji nikad ili rijetko dogovaraju o disciplinskim mjerama i zajedno ih provode. Dodatne analize pokazale su da djeca iz skupine s iskustvom razvoda u prosjeku percipiraju značajno manje suradnje u suroditeljstvu svojih roditelja od djece bez iskustva razvoda roditelja (Klarić, 2016.). Učestalost međusobnog sukoba

roditelja oko odgoja doživljavaju niskom (prosječni je odgovor »rijetko«). Ipak, svako četvrto dijete izvještava o neusklađenosti roditeljskih pravila oko svakodnevnih djetetovih rutina, a svako šesto navodi da roditelji uvijek ili često imaju različita mišljenja o standardima djetetovog ponašanja. Svako peto dijete izvijestilo je o učestaloj ili povremenoj roditeljskoj svađi oko djeteta (tj. sebe). Djeca s iskustvom razvoda u prosjeku percipiraju značajno višu razinu sukoba u suroditeljstvu svojih roditelja od djece bez tog iskustva (Klarić, 2016.). Ovi su rezultati u skladu s nalazima drugih istraživača (Buljan Flander, Jelić Tuščić i Matešković, 2014.) o većim teškoćama uspostavljanja suradničkog roditeljskog odnosa razvedenih roditelja od kojih neki i nakon razvoda nastavljaju ranije sukobe, a sadržaj sukoba često uključuje teme vezane uz dijete o čemu će biti više riječi u zasebnom poglavlju ovog rada.

Mjereći međusobni sukob i suradnju u roditeljskim ulogama, predstavljena istraživanja operacionalizirala su suroditeljstvo kao višedimenzionalni konstrukt. Feinbergov (2003.) teorijski model suroditeljstva postulira četiri domene suroditeljstva: dogovor o roditeljskoj skrbi i odgoju, podjela poslova vezanih uz dijete, međusobna podrška ili ometanje u ostvarivanju uloge suroditelja te način na koji roditelji zajednički rukovode obiteljskim interakcijama (Slika 1.).

Slika 1. Model suroditeljstva (Feinberg, 2003.)

Prema Feinbergu (2003.), dogovor o podizanju djeteta ili roditeljskoj skrbi i odgoju odnosi se na stupanj u kojem se roditelji slažu oko pitanja vezanih uz dijete kao što su: odgojni postupci, obrazovni standardi, obiteljski prioriteti, sigurnost, vršnjaci i odgovaranje na djetetove emocionalne potrebe. Roditeljske stavove oblikuju iskustva roditeljske skrbi koju su kao djeca sami doživjeli, njihove obrazovne i kulturalne vrijednosti te znanje o djetetovom razvoju. Neslaganja među roditeljima u ovoj domeni suroditeljstva su česta, no ona ne moraju nužno narušiti njihovo suroditeljstvo. Sposobnosti za dobro roditeljstvo bit će narušene ako sukobi postanu neprijateljski i prepuni kritike (Belsky, Crnic i Gable, 1995.).

Druga domena suroditeljstva u Feinbergovom (2003.) modelu je način na koji roditelji raspoređuju zadatke i odgovornosti u području »obiteljskih poslova«, tj. kućanskih poslova i aktivnosti skrbi za dijete. Pri tom, u dvoroditeljskim obiteljima, jednakost u količini preuzetih odgovornosti svakog od roditelja nije imperativ, nego se o njoj pregovara u širem kontekstu obiteljskih potreba, a sama podjela je često komplementarna, a ne podjednaka (Ehenberg i sur., 2001.).

Treća domena suroditeljstva uključuje stupanj do kojeg se roditelji međusobno podržavaju ili podrivaju u roditeljskoj ulozi. Ima roditelja koji podupiru odgojne odluke drugog roditelja i drže vrijednim roditeljske napore druge strane, a ima i onih koji potkopavaju odgojne postupke drugog roditelja, kritiziranjem, natjecanjem ili sličnim ponašanjima. Navedeno snažno utječe na roditeljsku samoefikasnost, stres i depresivnost te na kvalitetu odgojnih postupaka i razvojne ishode djeteta (Feinberg, Brown i Kan, 2012.). Međusobna podrška smatra se najvažnijom komponentom djelotvornog suroditeljstva, a u svrhu njezinog jačanja predlaže se poticanje roditelja na izražavanje afirmativnih poruka o roditeljskim sposobnostima drugog roditelja (npr. Mislim da si dobar otac/majka) (Ehenberg i sur., 2001.).

Četvrta domena suroditeljstva odnosi se na načine na koje roditelji zajednički rukovode obiteljskim interakcijama, kroz tri zasebna procesa koji zahvaćaju: (1) kvalitetu komunikacije između roditelja, (2) način na koji roditelji stvaraju granicu između sebe i drugih članova obitelji te (3) stupanj u kojem su oba roditelja dostupna i pridonose obiteljskom sustavu. Ovu domenu Feinberg (2003.) je utemeljio na rezultatima istraživanja o povezanosti kvalitete komunikacije i sukoba između roditelja s djetetovom psihosocijalnom prilagodbom.

Feinbergov model suroditeljstva dobio je empirijsku podršku, a u novijim radovima je i nadograđen. Kvalitativno istraživanje s roditeljima koji su to tek postali (Feinberg, 2002., prema Feinberg, Brown i Kan, 2012.) otkrilo je aspekt suroditeljstva povezan sa zajedničkim uživanjem u roditeljstvu, djetetovom rastu i razvoju te vlastitom i partnerovom razvoju u roditeljskoj ulozi koji je nazvan »bliskost temeljena na roditeljstvu«. Ovaj aspekt suroditeljstva razlikuje se od domene suroditeljske podrške (koja se odnosi na poštovanje i uzdizanje roditeljskih odluka i kompetentnosti drugog

roditelja) iako joj je sličan. Stoga su u novi instrument za mjerenje suroditeljstva u dvoroditeljskim obiteljima Feinberg, Brown i Kan (2012.) uključili i konstrukt suroditeljske bliskosti, dok su preostale četiri domene modela suroditeljstva (Feinberg, 2003.) operacionalizirali sa šest ljestvica: suroditeljska podrška, suroditeljsko ometanje/potkopavanje, odobravanje partnerovih roditeljskih postupaka (kao tri mjere/pokazatelja domene podrške, odnosno ometanja u suroditeljstvu), suroditeljski dogovor, djetetova izloženost sukobu te podjela poslova.

SURODITELJSTVO I RODITELJSKO PONAŠANJE

Suroditeljstvo, odnosno usuglašavanje oko roditeljskih ciljeva, vrijednosti, podjele poslova brige o djetetovom psihofizičkom razvoju itd., zahtijeva poznavanje odgovornosti koje u roditeljskoj ulozi ima pojedini roditelj te primjerenog načina ispunjavanja tih odgovornosti. Kako bi odgovorili na razvojne potrebe djeteta, roditelji trebaju zadovoljiti njegove tjelesne potrebe, osigurati sigurnost u domu i izvan njega, pružiti mu emocionalnu toplinu, poticajne uvjete za učenje sukladno njegovim sposobnostima, vodstvo i usmjeravanje te osigurati stabilnost, kontinuiranost skrbi i dosljednost rutina (Cleaver, 2006.). Navedene roditeljske odgovornosti ogledaju se u konceptualizaciji »roditeljstva u najboljem interesu djeteta« (Pećnik, 2007., 2016.) razvijenoj na temelju odredbi Konvencije UN-a o pravima djeteta (1989) odnosno u definiciji »pozitivnog roditeljstva« sadržanoj u Preporuci (2006.) 19 Vijeća Europe o politici podrške pozitivnom roditeljstvu.

Psihologijski model koji najbolje odgovara opisanoj konceptualizaciji roditeljstva proizlazi iz teorije samoodređenja (Ryan i Deci, 2000.). Ona postulira postojanje triju univerzalnih, temeljnih psihičkih potreba: za autonomijom, kompetentnošću i povezanosti. Roditelji, u većoj ili manjoj mjeri, podržavaju djetetovo zadovoljenje navedenih potreba u kontekstu svog odnosa s njime kroz postupke i stavove kojima podržavaju djetetovu autonomiju, pružaju mu strukturu i osobnu uključenost (Grolnick, Beiswenger i Price, 2008.).

Osobna uključenost roditelja odgovara na djetetovu potrebu za povezanosti, a podrazumijeva roditeljevo pružanje emocionalne topline, pažnje, podrške, vremena i drugih emocionalnih i materijalnih resursa djetetu. Iskazuje se i kroz roditeljsku zainteresiranost za znanje o djetetovom životu i preokupacijama te aktivnom sudjelovanju u djetetovoj svakodnevici.

Roditeljevo pružanje strukture olakšava djetetu zadovoljenje potrebe za kompetentnosti, a uključuje pružanje granica i standarda pomoću kojih se dijete može orijentirati. Struktura koju čine jasna očekivanja, pravila i povratne informacije olakšava djetetu stjecanje osjećaja kontrole i djelotvornosti (Skinner, Johnson i Snyder, 2005.).

Podržavanje autonomije ostvaruje se kroz roditeljevo aktivno podupiranje djetetovih inicijativa te samostalnog rješavanja (svakodnevnih) problema, a može se, po uzoru na »empatično postavljanje granica« (Ginnot, 1969., prema Joussement, Landri i Koestner, 2008.) operacionalizirati kao (1) davanje djetetu racionalne i objašnjenja roditeljevog zahtjeva, (2) prepoznavanje i uvažavanje djetetovog doživljaja/osjećaja/potreba i perspektive, (3) nuđenje izbora i ohrabivanje inicijative i (4) minimiziranje upotrebe kontrolirajućih tehnika (kazni i nagrada). Podršku autonomiji ne smije se poistovjećivati s popustljivim (permisivnim) roditeljstvom (tj. manjkom roditeljskog pružanja strukture) ili pak zanemarivanjem djeteta (tj. manjkom roditeljske osobne uključenosti). Kombinacija visoke podrške autonomiji s razvojno prikladnom razinom roditeljske uključenosti i strukture smatra se idealnom za omogućavanje djetetovog optimalnog razvoja (Grolnick, Beiswenger i Price, 2008.). Veća roditeljska podrška autonomiji povezana je s djetetovom većom internalizacijom normi i ustrajanjem u važnim, ali nezanimljivim aktivnostima (Joussement, Landry i Koestner, 2008.) kao i s pozitivnim razvojnim ishodima u brojnim domenama akademskog i socijalnog funkcioniranja adolescenata (Grolnick, Beiswenger i Price, 2008.). Sukladni su i rezultati domaćeg istraživanja koji pokazuju da, što su roditelji uključniji u život svog trinaestogodišnjaka, pružaju više strukture (smjernica, granica) i potpore njegovoj autonomiji, to su djeca manje sklona problemima u ponašanju, imaju više samopoštovanje i jaču samokontrolu (Pećnik i Tokić, 2011.).

Na sposobnost roditelja da pruža optimalni roditeljski kontekst za zadovoljenje djetetovih temeljnih psiholoških potreba utječu brojni čimbenici. Procesni model roditeljstva (Belsky, 1984.) kao glavni kontekstualni utjecaj na roditeljsko ponašanje ističe podršku koju roditelj prima od drugog roditelja. Jedno od brojnih istraživanja povezanosti kvalitete odnosa između roditelja i njihovog roditeljskog ponašanja pokazalo je da negativne bračne interakcije predviđaju kritizirajuće roditeljsko ponašanje majki i pretjerano kažnjavajuće roditeljsko ponašanje očeva (Webster-Stratton i Hammond, 1999.). Pećnik i Tokić (2011.) ispitale su povezanost suroditeljstva s doživljajem roditeljstva i roditeljskim postupcima majki i očeva trinaestogodišnjaka. Rezultati su pokazali da je majčin doživljaj suradnje sa suprugom oko roditeljskih pitanja povezan s njezinim osjećajem veće roditeljske kompetentnosti i rjeđim doživljajem bespomoćnosti i odustajanja od odgoja djeteta, kao i s njezinom većom roditeljskom uključenosti. S druge strane, majčin doživljaj sukoba sa suprugom oko djece povezan je s osjećajem manje roditeljske kompetentnosti, češćim doživljajem bespomoćnosti i odustajanja od odgoja djeteta i većom općom zabrinutosti majke da će dijete »otići krivim putem«. Slično tome, očev doživljaj suradnje sa suprugom oko roditeljskih pitanja bio je povezan s njegovim osjećajem veće roditeljske kompetentnosti i rjeđim doživljajem bespomoćnosti i odustajanja od odgoja djeteta dok je očev doživljaj sukoba sa suprugom u području roditeljstva bio povezan s osjećajem

niže roditeljske kompetentnosti i češće bespomoćnosti i odustajanja od odgoja djeteta te s većom općom zabrinutosti oca za ishode djetetova razvoja.

Iz navedenog se vidi da se kvaliteta suroditeljstva odražavala na to kako se roditelj osjeća u roditeljskoj ulozi, a rezultati koji slijede pokazuju da se odrazila i na roditeljska ponašanja koja podupiru zadovoljenje djetetovih temeljnih psihičkih potreba. Pri tom je kvaliteta suroditeljstva bila prediktivnija za roditeljska ponašanja očeva nego majki. Tako je očev doživljaj veće suradnje od strane partnerice bio povezan s očevom većom roditeljskom uključenosti, većim pružanjem strukture i većom potporom djetetovoj autonomiji, dok je kod majki doživljaj veće suradnje od strane partnera bio povezan samo s majčinom većom roditeljskom uključenosti. S druge strane, očev doživljaj većeg sukoba sa suprugom u području roditeljstva bio je povezan s manjom učestalosti nje-gove roditeljske uključenosti, pružanja strukture i potpore autonomiji (Pećnik i Tokić, 2011.). Ovi nalazi sukladni su rezultatima stranih istraživanja djelovanja kvalitete odnosa između roditelja i suroditeljstva na roditeljsko ponašanje očeva, prvenstveno njihovu uključenost u skrb o djetetu i odgoj (Allen i Daly, 2007.). Townsend (2002.) ističe kako su očevi skloniji roditeljsku ulogu povezivati s ulogom supruga, odnosno da im očinstvo i brak dolaze »u paketu«. Osim o vlastitim stavovima, roditeljsko ponašanje očeva pod utjecajem je majčinih stavova i ponašanja koji mogu predstavljati prepreku ili poticaj očevima u ispunjavanju njihove očinske uloge. Primjerice, McBride i sur. (2005.) utvrdili su da se količina vremena koju očevi provode sa svojom djecom može predvidjeti iz majčinog stava o roditeljskoj kompetentnosti očeva. Konačno, istraživanja su potvrdila da kvaliteta suroditeljstva »čuva« očevu uključenost u odgoj i nakon razvoda braka ili izvanbračne zajednice (Carlson, McLanahan i Brooks-Gunn, 2008.).

SURODITELJSTVO I DJETETOV RAZVOJ

Uzajamna usklađenost majki i očeva u roditeljskim ulogama (ili njezin nedostatak) utječe ne samo na roditeljsko ponašanje nego i na djetetov razvoj od najranijeg djetinjstva do kasne adolescentne dobi (Feinberg, 2003.; Teubert i Piquart, 2010.). Suroditeljstvo koje obilježava međusobna suradnja i podrška imaju pozitivne učinke na dijete dok problemi u suroditeljstvu (niska podrška, visoko ometanje/potkopavanje) rezultiraju lošim razvojnim ishodima za djecu, neovisno radi li se o obiteljima u kojima su roditelji u braku ili razvedeni (McHale i Lindhal, 2011.). Poseban interes izazvala su istraživanja učinaka kvalitete suroditeljstva majki i očeva u razdoblju ranog razvoja djeteta, a sažetak njihovih nalaza pokazuje da su ovi učinci vidljivi na širokom planu djetetove psiho-socijalne prilagodbe (Fatherhood Institute, 2014.).

Allen i Daly (2007.) objašnjavaju proces putem kojeg kvaliteta suroditeljstva neizravno utječe na razvojne ishode kod djeteta. Primjerice, kao što je pokazalo istra-

živanje Pećnik i Tokić (2011.), uz veću suradnju očeva, majke su uključene u odnos s djetetom pa ono na taj način bolje može zadovoljavati svoju psihološku potrebu za bliskosti i povezanosti s majkom što pogoduje djetetovoj dobrobiti i mentalnom zdravlju (Grolnick, Beiswenger i Price, 2008.). Istraživanja suroditeljstva s roditeljima djece rane dobi također pokazuju da je očeva podrška majci u njezinoj roditeljskoj ulozi povezana s majčinim fleksibilnijim, osjetljivijim roditeljskim postupcima prema djetetu (Allen i Daly, 2007.). Ovi postupci povećavaju kvalitetu odnosa majke i djeteta te promiču pozitivne razvojne ishode kod djeteta, kao što su povećana samokontrola i školska uspješnost, pozitivni odnosi s vršnjacima i romantičnim partnerima te niža razina eksternaliziranih problema u predškolskoj dobi (Allen i Daly, 2007.).

Klarić (2016.) je s učenicima petih, šestih i sedmih razreda provjerila povezanost obilježja suroditeljstva s problemima prilagodbe djece mjerenim Upitnikom samoprocjene ponašanja mladih (Achenbach i Rescorla, 2001.). Na uzorku djece čiji su roditelji u braku ($N=345$) utvrđena je povezanost učestalosti međusobnog sukoba roditelja oko djetetovog odgoja s eksternaliziranim problemima djeteta ($r=0,29$, $p<0,001$). Djetetova percepcija učestalosti sukoba roditelja oko roditeljskih pitanja i odgovornosti objasnila je 8,3% varijance eksternaliziranih problema prilagodbe kod djece iz dvoroditeljskih obitelji. Djeca koja su percipirala učestalije konflikte majki i očeva u području roditeljstva imala su izraženije eksternalizirane probleme. Uz to, utvrđena je povezanost između djetetove percepcije učestalijeg sukoba u suroditeljstvu s izraženijim internaliziranim problemima prilagodbe u području anksioznosti/depresije, kao i s problemima mišljenja te socijalnim problemima kod djece čiji su roditelji u braku.

Ovi nalazi o povezanosti teškoća dječje prilagodbe sa sukobljenim suroditeljstvom u dvoroditeljskim obiteljima imaju značajne praktične implikacije jer ukazuju na potrebu da obiteljska medijacija i druge usluge (savjetovanje za djecu i roditelje) te različiti programi podrške roditeljstvu budu dostupni obiteljima slabih kapaciteta za samostalno rješavanje obiteljskih sukoba, i onda kada nisu u procesu razvoda braka. Pri tome je, kada govorimo o obiteljskoj medijaciji, potrebno dodatno razvijati tu uslugu i osigurati dostupnost različitih modela obiteljske medijacije kako bi korisnici imali priliku birati prema sadržaju sukoba i obilježjima obitelji (Breber i Sladović Franz, 2014.). Na uzorku djece s razvedenim roditeljima ($N=60$) percepcije sukoba i suradnje u suroditeljstvu nisu se pokazale značajno povezanim s izraženosti internaliziranih i eksternaliziranih problema prilagodbe (Klarić, 2016.). Međutim, jedan aspekt suroditeljstva – triangulacija – bio je povezan s teškoćama prilagodbe: kod djece s višim rezultatom na čestici koja mjeri triangulaciju bio je prisutan i viši rezultat na subskali anksioznost/depresija ($r=0,33$, $p<0,05$) te problema mišljenja ($r=0,28$, $p<0,05$). Triangulacija je objašnjavala 10,9% varijance anksioznosti/depresije, i 7,8 % varijance problema mišljenja. Ovi nalazi o teškoćama u prilagodbi kod djece koja su sredstvo kroz koje se odvija sukob roditelja, tako što dijete bude »postavljeno u središte sukoba« s ulogom da prenosi

poruke odraslih (Baris i sur., 2001., prema Profaca, 2010.), traži pomno osmišljene programe roditeljske koordinacije u kojima medijacija, uz psihoedukaciju roditelja, zauzima važno mjesto (Baris i sur., 2001., prema Profaca, 2010.).

SURODITELJSTVO NAKON RAZVODA BRAKA

U odnosu na suroditeljstvo u dvoroditeljskim obiteljima, suroditeljstvo nakon razvoda je zahtjevnije i složenije jer se ispunjavanje zajedničkih roditeljskih odgovornosti odvija uz »logističku« i emocionalnu odvojenost roditelja nakon razvoda braka ili prestanka zajedničkog života. Pruett i Donsky (2011.) nalaze kako odnos suroditeljstva bar privremeno pretrpi »udarac« u trenutku razvoda, odnosno emocionalnog i fizičkog razdvajanja, ali da i bez braka i »povijesne« cjelovitosti obitelji kao oslonca, opstaje snažna želja i namjera roditelja da budu uključeni u život djece kako bi održali tu neraskidivu, i za djecu i za roditelje, egzistencijalno važnu vezu. Međutim, često se tijekom početnog usklađivanja u roditeljstvu u novim uvjetima između roditelja javljaju osjećaji manje vrijednosti, ljutnje i povrijeđenosti. Oni žele biti u svemu jednaki (ravnopravna podjela vremena s djetetom, precizno pola – pola dijeljenje roditeljskih obaveza) te započinju kompetitivnu i konfliktnu roditeljsku dinamiku, iako takva »ravnopravnost« često nije u najboljem interesu djece. Pruett i Donsky (2011.) ističu kako se djelotvorno suroditeljstvo temelji na jednakoj vrijednosti oba roditelja za dijete, a ne na preciznoj podjeli vremena i roditeljskih obaveza u omjeru pola – pola.

Metaanaliza istraživanja promjena u roditeljstvu razvedenih roditelja (Vander Valk i sur., 2004.) pokazuje da uslijed stresa razvoda roditelji znaju imati oslabljenu toleranciju na dječje teškoće i zahtjeve, pružaju im manje podrške, iskazuju manje nježnosti, smanjuje se njihova uključenost u dječju svakodnevicu, postavljaju nerealna očekivanja i nedosljedni su u zahtjevima prema djeci. Uz to, znaju biti neujednačeni (ili prestrogi ili preblagi) u provođenju discipline, odnosno u pružanju strukture i granica, a zna izostati ili se smanjiti roditeljski nadzor, odnosno znanje o djetetu stečeno komunikacijom s njime. Uočene su i razlike između roditeljskih ponašanja majki i očeva, pa majke uglavnom imaju niže razine discipliniranja i nadzora, nedosljedne su i neučinkovite, dok očevi postaju manje dostupni, smanjeno uključeni, ali i dalje učinkovitiji u kontroli i nadzoru djece. Rezultati istraživanja ukazuju na normaliziranje narušenog roditeljstva i poboljšanje funkcioniranja roditelja u vremenu od dvije godine nakon razvoda (Pam i Pearson, 1998.; Wenar, 2003.).

Tijekom »kriznog razdoblja« prilagodbe na razvod, a i nakon toga, roditelji žive svoje roditeljstvo u interakciji s djecom i najznačajniji su okolinski sustav koji utječe na dječji razvoj (Bronfenbrenner, 1986., prema Keresteš, 2001.). Varijabilitet u prilagodbi

djece povezan je s obilježjima obiteljskih procesa na razini čitave obitelji, te dijadičnim odnosima između članova obitelji (tj. odnosom između roditelja, odnosom roditelja i djeteta). Istraživanja obiteljskih procesa nakon razvoda su relativno malobrojna, a rezultati nisu dosljedni. Nekad se pokazuje da obiteljska struktura značajno utječe na obiteljske procese, te da obiteljski procesi posreduju učinke strukture obitelji na dječje ponašanje i razvoj (Belsky, 1984.; Martin i Colbert, 1997., prema Keresteš, 2001.), dok druga istraživanja ne nalaze povezanosti između obiteljske strukture i djetetove prilagodbe, nego utvrđuju povezanost prilagodbe s obiteljskim procesima, poput roditeljskog ponašanja (Deković i Raboteg-Šarić 1997., prema Keresteš, 2001.; Raboteg-Šarić i Pećnik, 2006.). Međutim, većina istraživanja pokazuje da je za dobru prilagodbu djece nakon razvoda važno kakvo je roditeljstvo svakog od razdvojenih roditelja, kakva je interakcija i komunikacija između roditelja i djeteta, te kakva je roditeljska usklađenost, odnosno suroditeljstvo (Buchanan, Maccoby i Dornbush, 1996.; Margolin, Gordis i John, 2001.).

Općenito se podrazumijeva da se i očinske i majčinske roditeljske uloge moraju rekonstruirati nakon razvoda. Prema Baum (2004.), kvalitetu roditeljskog odnosa nakon razvoda određuje koliko i kako razvedeni roditelji razgovaraju o svojoj djeci, kako donose zajedničke odluke u pitanjima koja ih uključuju i podržavaju li jedni druge u roditeljskoj ulozi, a važan je i utjecaj osjećaja roditelja jednog prema drugom te doživljaj međusobnog roditeljstva (tj. suroditeljstvo). Potreba obnove roditeljske uloge češća je za očeve jer će oni češće izgubiti skrbništvo nad djecom i prirodni svakodnevni kontakt koji su imali s njima (Arditti, 1992.; Ladd i Zvonković, 1995., prema Baum, 2004.). Razvedene majke obično zadržavaju skrbništvo nad djecom te u roditeljskoj ulozi imaju veći kontinuitet. Međutim, na njihovo roditeljsko ponašanje mogu utjecati psihološki i ekonomski pritisci samohranog roditeljstva.

Za razumijevanje suroditeljstva razvedenih roditelja korisno je longitudinalno istraživanje Maccoby, Depner i Mnookin (1990.) u kojem su tipovi roditeljstva nakon razvoda braka određeni pomoću dimenzija neslaganja (sukobljavanja) i komunikacije (Maccoby i Mnookin, 1992., prema Profaca, 2010.). »Neangažirano suroditeljstvo« karakterizira slaba komunikacija i slabo neslaganje. Roditelji imaju malo kontakata, rijetko razgovaraju i koordiniraju aktivnosti i pravila koja se tiču djece. Ovo je bio najčešći tip suroditeljstva, utvrđen kod 41% roditelja. »Suradničko suroditeljstvo« (izražena komunikacija, slabo neslaganje) obilježava odvajanje sukoba u partnerskom odnosu od odnosa s djecom, a roditelji razgovaraju o djeci, podupiru se u roditeljskoj ulozi, koordiniraju aktivnosti i pravila. U ovoj je skupini bilo 29% roditelja. »Sukobljeno suroditeljstvo«, prisutno kod 24% roditelja, obilježava jako neslaganje i slaba komunikacija. Sukobi bivših partnera još su uvijek aktualni i prelijevaju se u roditeljstvo. Rijetko razgovaraju o djeci ili pokušavaju koordinirati roditeljstvo, ali se svađaju, loše odrađuju tranzicije, prijetu obustavom kontakata i druženja, prijavljuju

da drugi roditelj »minira« njihove roditeljske postupke. Djeca su moguće izložena verbalnoj i tjelesnoj agresiji među roditeljima. »Miješani« tip suroditeljstva imalo je najmanje roditelja (6%), a karakterizira ga jako neslaganje i izražena komunikacija. Roditelji razgovaraju o djetetovoj dobrobiti i pokušavaju koordinirati rasporede, ali zadržavaju visoku razinu sukoba te su djeca u ovoj grupi izložena svađama. U ovoj je skupini bio najmanji udio roditelja.

U novijoj se literaturi javljaju još dvije klasifikacije suroditeljstva nakon razvoda braka. U obje se identificiraju tri obrasca: kooperativni, paralelni i konfliktni (Baum, 2004.), odnosno »super prijatelji«, »mirno roditeljstvo« i »ulje i voda« (Philyaw i Thomas, 2013.). Prema Baum (2004.), u kooperativnom roditeljstvu oba roditelja pokazuju umjereno visoku razinu ispunjavanja roditeljskih funkcija i umjerenu razinu kompromisa, a očevi i majke podjednako dijele teret roditeljstva. Paralelno roditeljstvo karakterizira umjeren zajednički roditeljski odnos iz perspektive oba roditelja. Konfliktni obrazac karakterizira slab zajednički roditeljski odnos iz perspektive oba roditelja, umjerena roditeljska uključenost majki i niska uključenost očeva, niska razina kompromisa majki te česti sukobi.

Philyaw i Thomas (2013.) »super prijatelje« opisuju kao razvedene roditelje koji svoju roditeljsku ulogu žive stalno, a ne samo u dogovoreno vrijeme. Oni imaju pozitivan i fleksibilan pristup roditeljstvu, čestu i otvorenu komunikaciju o dobrobiti djeteta, te učinkovito pomažu jedno drugom. »Mirno roditeljstvo« u dva kućanstva dopušta djetetu da lišeno pritiska pokaže odanost prema roditeljima, da uživa u zajedničkom vremenu s oba roditelja, bez straha te da se poveže i s novim partnerima roditelja ako takvi postoje, no roditelji međusobno minimalno komuniciraju. Nastojeći držati napetosti i sukobe na minimumu, omogućuje se djetetu zdravo odrastanje usprkos emocionalnim previranjima razvoda braka. Njeguju roditeljstvo koje se temelji na detaljnom planu kojeg se oba roditelja bez izuzetka pridržavaju. No, djeca koja znaju da je komunikacija među roditeljima minimalna mogu iskoristiti situaciju i tako unijeti neravnotežu u isplaniran odnos. Stil koji je nazvan »ulje i voda« obilježava roditelje koji ne rade na partnerstvu, u dugotrajnom su sukobu, a ljubav i odnos prema djeci stavljaju u drugi plan. Napetost među roditeljima je uznemirujuća i zbunjujuća za dijete koje misli da je sve njegova krivnja i da mora izabrati stranu. Vrijeme i emocije koje se ulažu u borbu s bivšim partnerom su vrijeme i emocije koji bi trebale biti poklonjene djetetu i njegovoj dobrobiti. Sve tri studije (Maccobi i sur., 1990.; Baum, 2004.; Philyaw i Thomas, 2013.) iz kojih su proizašle prikazane klasifikacije suroditeljstva doprinose razumijevanju obrazaca roditeljskih odnosa nakon razvoda. Pokazuju povezanost između kvalitete roditeljskog odnosa, načina upravljanja sukobima te roditeljskog funkcioniranja.

Razvod roditeljima postavlja dodatne zahtjeve s kojima se različito nose. Ukupno uzevši, međusobno poštovanje, komunikacija, suradnja i podrška povezani su s boljim

razvojnim ishodima kod djeteta nakon razvoda (Mullett i Stolberg, 1999.). Suroditeljstvo s učestalom komunikacijom, podržavanjem uloge i autoriteta drugog roditelja te niskom razinom sukoba olakšava dječju prilagodbu na razvod, povezano je s više druženja i boljim odnosom djeteta s roditeljem s kojim ne živi kao i većom uključenosti tog roditelja u odgoj (Amato, Kane i James, 2011.). S druge strane, roditeljska ponašanja poput kontinuiranog sukoba, triangulacije i međugeneracijske koalicije prediktori su internaliziranih i eksternaliziranih problema ponašanja djeteta nakon razvoda (Mullett i Stolberg, 1999.). Istraživanja u području privrženosti podupiru zaključak »više je bolje« ističući da više od jednog odnosa sigurne privrženosti pomaže u svim razdobljima djetetova razvoja (Fatherhood Institute, 2014.). Do sličnog zaključka temeljem pregleda istraživanja o roditeljskoj uključenosti očeva dolaze i Asmussen i Weizel (2010.) te naglašavaju kako su za razvojne ishode dosljedna ljubav i briga od strane najmanje dviju odraslih osoba bolji nego kada dolaze od strane samo jedne osobe. To je još jedan razlog zbog kojeg je posebno važno odgovarajućim intervencijama potaknuti razvoj suradničkog suroditeljstva nakon razvoda.

IMPLIKACIJE SPOZNAJA O SURODITELJSTVU ZA OBITELJSKU MEDIJACIJU I ZAKLJUČNI OSVRT

Suvremeni modeli suroditeljstva, predstavljeni u ovom pregledu, vrlo su složeni i istražuju uzajamne moderatorske i medijatorske učinke različitih obiteljskih procesa na kvalitetu suroditeljstva. Empirijski podatci prikazanih istraživanja o suroditeljstvu predstavljaju spoznajni doprinos o važnosti tog obiteljskog procesa za djecu i roditelje. Sažimajući u radu predstavljena strana i hrvatska istraživanja o suroditeljstvu, nalazimo da dosljedno pokazuju kako na dječji razvoj i prilagodbu utječe kvaliteta svih domena suroditeljstva – kako razvedenih, tako i roditelja u braku (Emery, 1982.; Belsky, Crnic i Gable, 1995.; Grych i Fincham, 2001., prema Profaca, 2010.; Maccoby i Mnookin, 1922., prema Profaca, 2010.; Pećnik i Tokić, 2011.; Klarić, 2016. i dr.). Prikazani empirijski podatci i spoznaje o suroditeljstvu mogu imati praktičnu vrijednost za postojeću praksu obiteljske medijacije u Hrvatskoj te se koristiti kao empirijski temelj za njezin daljnji razvoj.

Prvo ćemo se osvrnuti na postojeću praksu. Obiteljska medijacija je relativno nova usluga, zaživjela kao mogući način rješavanja obiteljskih sporova donošenjem Obiteljskog zakona (NN, 103/2015., 98/2019.). Provede je obiteljski medijatori, čiji je zakonom propisani obrazovni standard završen poslijediplomski specijalistički studij iz obiteljske medijacije. Aktualno zakonsko rješenje određuje obiteljsku medijaciju kao uslugu primarno usmjerenu na postizanje roditeljskog dogovora o skrbi za djecu u situaciji razvoda braka i nakon razvoda kod promjene dogovora o

skrbi za djecu. Provodi se onda kada roditelji imaju slabije kapacitete za samostalno rješavanje spornih pitanja oko zajedničke roditeljske skrbi pa im u tome pomaže obiteljski medijator. Prema tome, kod nas se obiteljska medijacija može kvalificirati kao usluga pomaganja i olakšavanja prevladavanja prisutnih sukoba i problema oko suroditeljstva. Upravo je suroditeljstvo centralna tema medijacije. U skladu s tim, znanje o suroditeljstvu (i kontinuirano nadopunjavanje toga znanja), dobro poznavanje dinamike suroditeljstva, međutjecaja tog i drugih obiteljskih procesa su područja koja čine temeljnu »profesionalnu mapu« obiteljskog medijatora. Jaka baza znanja obiteljskih medijatora o različitim domenama suroditeljstva i njihovoj dinamici služi kao mehanizam za razumijevanje, kako referentnih okvira sudionika u medijaciji, tako i njihovih specifičnih potreba i pitanja, a može utjecati i na pristup i tijek medijacijskog procesa. Iz svega navedenog, proizlazi imperativ za sustavnim educiranjem medijatora o suroditeljstvu kroz kurikule u poslijediplomskom programu studija za obiteljsku medijaciju i kroz dodatne edukacije koje bi u budućnosti trebalo osmisliti i usustaviti (pitanje licenciranja), kako bi se trajno održavala i nadopunjavala razina kompetencija medijatora i osiguralo sazrijevanje zanimanja i prakse, koji su se tek počeli razvijati u našoj zemlji. Usvajanje ovih znanja posebno je važno i zato što medijatori dolaze iz različitih primarnih struka, s različitim profesionalnim pozadinama (socijalni radnici, psiholozi, pravnici, teolozi) i s neujednačenim prethodnim znanjima o suroditeljstvu, koje predstavlja, kao što je prethodno objašnjeno, temeljno područje za profesiju obiteljskih medijatora. Dakle, važnom praktičnom implikacijom prikazanih istraživanja o suroditeljstvu, smatramo ugradnju iz njih proizašlih spoznaja, u razvoj kompetencija obiteljskih medijatora.

Vrijednost prikazanih rezultata istraživanja suroditeljstva je i u tome što ih medijator može koristiti u direktnom radu s roditeljima u obiteljskim medijacijama prilikom razvoda braka ili prestanka izvanbračne zajednice. Prema standardima dobre prakse medijacije (Schepard, 2004.), medijator promiče najbolje interese djeteta i pomaže sudionicima zadovoljiti ih kad su djeca u središtu sukoba. Standardi predviđaju da medijator može pružiti sudionicima informacije kako bi oni mogli donositi informirane odluke o svom roditeljstvu. Tu se izvrsno uklapa informiranje roditelja o povezanosti suroditeljstva s djetetovom prilagodbom, uključujući i podatak da djeca imaju izražene eksternalizirane i internalizirane probleme povezane s razinom sukoba u suroditeljstvu i kada su obitelji cjelovite. Zatim, spoznaja o rodnim specifičnostima u doživljaju suroditeljstva majki i očeva gdje očevo u prosjeku doživljavaju nešto više suradnje od strane svojih partnerica, nego što to majke doživljavaju od njih, a majke u prosjeku doživljavaju nešto više sukoba sa svojim partnerom oko odgoja djeteta nego što to doživljavaju očevo, može se komunicirati roditeljima u medijaciji ovisno o njihovim specifičnostima suroditeljstva i percepciji sukoba i suradnje u tom odnosu.

U medijacijama razvoda, važne spoznaje o kojima se roditeljima može reći su one kako je prilagodba djece više ovisna o prisutnosti, toplini i suradnji roditelja, a manje o činjenici razvoda. Upućivanje kako suroditeljski odnos i nakon razvoda podrazumijeva trajnu uključenost u komunikaciju s drugim roditeljem, zajedničke razgovore i odluke koje se tiču njihovog djeteta pomaže da se s partnerske problematike usmjere na roditeljski aspekt njihovog odnosa i odgovornost koju kao roditelji imaju.

Nadalje, u konceptualizaciji i operacionalizaciji suroditeljstva (Feinberg, 2003.; Feinberg, Brown i Kan, 2012.) pojavljuju se pojmovi: »komunikacija«, »suradnja«, »međusobno uvažavanje«, »usklađivanje«, »međusobna podrška«, »pregovaranje«, »dogovaranje«, »suroditeljska bliskost«, »raspodjela poslova«. Moglo bi se reći kako se, zahvaljujući predstavljenim teorijskim modelima i istraživanjima, razvio specifičan »suroditeljski rječnik«, koji vidimo značajnim doprinosom razvoju jezika obiteljske medijacije, posebno pri izradi plana roditeljstva. Korištenje tih pojmova u medijaciji, po našem mišljenju, ima značajan potencijal u pomicanju sudionika od jezika i međusobne jezične igre »o pravu na skrbništvo« i »natjecanja tko je bolji roditelj« s kojima najčešće dolaze u medijaciju, prema otvaranju i prihvaćanju perspektive zajedničkog roditeljstva u budućnosti. Kao što kaže Wittgenstein (1978., prema Cajvert, 2001.: 54): »Mi jezikom stvaramo svijet.« pa, sukladno tome, stvarajući novi jezik kroz medijaciju, stvaraju se i nove razvojne mogućnosti za sudionike medijacije i njihov odnos. Tako tijekom procesa medijator može upotrijebiti neki »suroditeljski« pojam (npr. »međusobna podrška«) i pitati sudionike što za svakoga od njih znače te riječi te što svatko od njih radi u situaciji kada se »međusobno podržavaju«. Medijator time potiče sudionike da nađu svoje vlastite odgovore. Sudionici dobiju priliku da formuliraju znanje koje već postoji unutar njih samih, ali i da međusobno podijele znanja »iz sebe« i prepoznaju što im je zajedničko. Drugim riječima, u procesu kreiranja nove »jezične igre« u medijaciji se dobiva priča svakog sudionika i pokazuje dinamika u njihovoj roditeljskoj dijadi te otvara prostor za daljnja pitanja i dijalog prema seriji dogovora u planu roditeljstva. To doprinosi cjelovitosti opažanja u odnosnom prostoru koji dijele, daje priliku za balansiranje opažanja i točniju percepciju stvarnosti, što su sve načini kojima se podiže razina sposobnosti za realnost, a time i za dogovore (Jovanović, 2013.).

Spoznaje proizašle iz istraživanja suroditeljstva prije, tijekom i nakon razvoda imaju implikacije i za razvoj i uvođenje različitih medijacijskih pristupa i modela praksi. Takva je spoznaja ona proizašla iz longitudinalnog istraživanja o suroditeljstvu, koja pokazuje kako se oko trećine ili četvrtine nerazriješenih partnerskih odnosa pretvori u visokokonfliktnu dinamiku roditeljskog odnosa (npr. Maccoby i Mnookin, 1992., prema Profaca, 2010.). Potrebe i mogućnosti sukobljenih strana koje su u izrazito negativnoj i destruktivnoj interakciji nadilaze okvire facilitativnog modela obiteljske medijacije koja je jasno strukturirani proces kojim upravlja medijator i primarno

usmjerena prema postizanju dogovora sudionika. U radu s takvim klijentima strukturu je teško omogućiti, razgovor je nemoguće usmjeriti na sadašnjost, kamoli budućnost, pozivanje na pravila je neefikasno, sudionici komuniciraju međusobno, a pokušaj preusmjeravanja komunikacije preko medijatora je gotovo nemoguć (Martinović, 2019.). Zbog svega navedenoga, medijacija se često obustavlja. Visokokonfliktnim parovima je prije svega potrebna transformacija odnosa, što osigurava transformativni model obiteljske medijacije. U transformativnoj medijaciji medijator radi sa sukobljenim stranama i pomaže im da promijene kvalitetu svoje konfliktne interakcije iz negativne i destruktivne u pozitivnu i konstruktivnu, a osjećaj slabosti (koji konflikt izaziva) transformiraju u osjećaj sposobnosti i snage. To im omogućuje da budu u stanju istraživati i raspravljati sporna pitanja i naći načine njihovog rješavanja (Bush i Pope, 2002.). Nedostatkom ovakvog modela prakse u Hrvatskoj se propušta prilika za prikladnom pomoći visokokonfliktnim roditeljima u razvodu da sami riješe svoje sukobe i donesu samostalne odluke za budući suroditeljski odnos vođeni jasnim planom. Naime, ma kako konflikti bili izraženi, realnost je kako će sudionici imati zajedničku roditeljsku budućnost, pa je pod vidom toga opravdano dati im priliku da transformiraju konfliktnu interakciju kako bi se »osposobili« za suroditeljski odnos. Trenutno, njima preostaje sudski postupak, koji najčešće doprinosi povećanju prisutnog stresa i pojačava već ionako visoko izražene konflikte u odnosu (Ver Steegh, 2003., prema Ajduković, Ernečić i Patrčević, 2016.).

U slučaju izraženog bračnog i roditeljskog sukoba u razvodu koji produbljuje poteškoće u djetetovoj prilagodbi na način da je došlo do otuđenja djece od jednog roditelja ili je dijete triangulirano u roditeljski odnos, još se jedan oblik medijacijske prakse pokazao djelotvornim u rješavanju prisutnih problema. Radi se o različitim modelima hibridne medijacije gdje se kombiniraju savjetovanje, terapija, edukacija i facilitativna medijacija, a medijator se pojavljuje u svim tim ulogama (Pruett i Johnston, 2004., prema Milne, Folberg i Salem, 2004.).

Zagovaranje uvođenja usluge transformativne i hibridne medijacije u Hrvatskoj ima potkrjepu u prikazanim rezultatima istraživanja koja potvrđuju kako negativna bračna interakcija (često intenzivirana na kraju bračnog odnosa) predviđa teškoće u roditeljstvu i majki i očeva i značajno utječe na njihovu sposobnost za dobro roditeljstvo (Webster-Stratton i Hamond, 1999.; Ippolito i sur., 2010.), te dugotrajne i štetne sukobe oko skrbništva (Johnston i Campbell, 1988., prema Profaca, 2010.). Navedeno upućuje na potrebu razvijanja, uvođenja i osiguranja dostupnosti različitih medijacijskih praksi, osim modela facilitativne medijacije koji kod nas prevladava, kako bi korisnici imali priliku birati odgovarajuće modele prema sadržaju i intenzitetu sukoba s kojima se nose i obilježjima svoje obitelji (Breber i Sladović Franz, 2013.). To implicira i dodatne specijalizacije obiteljskih medijatora za provođenje takvih praksi.

Konačno, značajne praktične implikacije za praksu obiteljske medijacije imaju i nalazi o povezanosti učestalih i neprijateljskih sukoba te višestrukih neslaganja u suroditeljstvu u dvoroditeljskim obiteljima s teškoćama prilagodbe djece i ugroženom dobrobiti i djece i roditelja (Feinberg i sur., 2012.; Pećnik i Tokić, 2011.; Klarić, 2016.). Sukladno tome bilo bi opravdano razmišljati o obiteljskoj medijaciji kao načinu podrške i pomaganja roditeljima u redukciji sukoba i rješavanju prisutnih teškoća i izvan područja razvoda braka, pa se zalažemo za obiteljsku medijaciju kao socijalnu uslugu dostupnu svim građanima u rješavanju različitih obiteljskih sukoba, kako je to bilo normirano Zakonom o socijalnoj skrbi 2011. i 2012. godine (NN, 57/2011.; NN, 33/2012.).

Zaključno, pregled suvremene literature o određenju, domenama i obilježjima suroditeljstva te rezultata stranih i domaćih istraživanja o povezanosti suroditeljstva s roditeljskim ponašanjem i djetetovom prilagodbom pokazuje kako je suroditeljstvo prepoznato kao važna tema istraživanja obiteljskog života, roditeljstva i dječjeg razvoja. Suroditeljstvo je vrlo složen, višedimenzionalan obiteljski proces (Feinberg, 2003.; Feinberg, Brown i Kan, 2012.) koji uključuje domene međusobnog sukoba i suradnje u roditeljskim ulogama, dogovor oko roditeljskih ciljeva i vrijednosti te je bitna odrednica dobrobiti djece, a odražava se i na cijeli obiteljski sustav i sve njegove podsustave (bračni/partnerski, roditeljski, roditelji-djeca). Stoga je potrebno uvažiti snažne praktične implikacije koje ovaj obiteljski proces ima za kreiranje programa i intervencija za obitelj, pa tako i za obiteljsku medijaciju.

LITERATURA

1. Achenbach, T. M. & Rescorla, L. A. (2001). *Manual for the ASEBA School-Age Forms & Profiles*. Burlington: University of Vermont, Research Center for Children, Youth, & Families.
2. Ajduković, M., Ernečić, M. & Patrčević, S. (2016). Izazovi obiteljske medijacije u slučajevima nasilja u partnerskim odnosima. *Ljetopis socijalnog rada*, 23 (3), 381-411, <https://doi.org/10.3935/ljsr.v23i3.156>.
3. Allen, S. & Daly, K. (2007). *The effects of father involvement: An updated research summary of the evidence inventory*. Guelph: Centre for Families, Work & Well-Being: University of Guelph.
4. Amato, P. R., Kane, J. B. & Spencer, J. (2011). Reconsidering the »Good Divorce«. *Family Relations*, 60 (5), 505-668, <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2011.00666.x>.
5. National Asmussen, K. & Weizel, K. (2010). *Evaluating the evidence: Fathers, families and children*. London: Academy for Parenting Practitioners.

6. Baum, N. (2004). Typology of post-divorce parental relationship and behavior. *Journal of Divorce and Remarriage*, 41 (3-4), 53-79, https://doi.org/10.1300/J087v41n03_03.
7. Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83-96, <https://doi.org/10.2307/1129836>.
8. Belsky, J., Crnic, K. & Gable, S. (1995). The determinants of coparenting in families with toddler boys: Spousal differences and daily hassles. *Child Development*, 66 (3), 629-642, <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1995.tb00894.x>.
9. Breber, M. & Sladović Franz, B. (2014). Uvođenje obiteljske medijacije u sustav socijalne skrbi – perspektiva stručnjaka. *Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada*, 21 (1), 123-152, <https://doi.org/10.3935/ljsr.v21i1.13>.
10. Buchanan, C. M., Maccoby, E. E. & Dornbush, S. M. (1996). *Adolescent after divorce*. Cambridge: Harvard University Press.
11. Buljan Flander, G., Jelić Tuščić, S. & Matešković, D. (2014). *Visokokonfliktni razvodi: Djeca u središtu sukoba. Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*. Zagreb: Hrvatsko psihološko društvo, Jastrebarsko: Naklada Slap.
12. Bush, R. A. B. & Pope, S. G. (2002). Changing the quality of conflict interaction: The principles and practice of transformative mediation. *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, 3 (1), 67-96.
13. Cajvert, L. (2001). *Kreativni prostor terapeuta*. Sarajevo: Svjetlost.
14. Carlson, M. J., McLanahan, S. S. & Brooks-Gunn, J. (2008). Coparenting and nonresident fathers' involvement with young children after a nonmarital birth. *Demography*, 45 (2), 461-488, <https://doi.org/10.1353/dem.0.0007>.
15. Cleaver, H. (2006). The influence of parenting and other family relationships. In: Aldgate, J., Jones, D., Rose, L. & Jeffery, I. C. (eds.), *The developing world of the child*. London: Jessica Kingsley Publishers, 122-139.
16. Ehenberg, M. F., Gearing-Small, M., Hunter, M. A. & Small, B. J. (2001). Childcare task division and shared parenting attitudes in dual earner families with young children. *Family Relations*, 50 (2), 143-153, <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2001.00143.x>.
17. Emery, R. E. (1982). Interparental conflict and the children of discord and divorce. *Psychological Bulletin*. 92 (2), 310-330, <https://doi.org/10.1037/0033-2909.92.2.310>.
18. Fatherhood Institute (2014). *Research summary: Co-parenting and early childhood development*. London: Fatherhood Institute. Preuzeto s: www.fatherhoodinstitute.org/wp-content/uploads/2014/04/FI-Research-Summary-Co-parenting-and-Early-Childhood-Development.pdf (20.11.2019.).

19. Feinberg, M. E. (2003). The internal structure and ecological context of coparenting: A framework for research and intervention. *Parenting: Science and Practice*, 3 (3), 95-131, https://doi.org/10.1207/S15327922PAR0302_01.
20. Feinberg, M. E., Brown, L. D. & Kan, M. L. (2012). A multi-domain self-report measure of coparenting. *Parenting Science and Practice*, 12 (1), 1-21, <https://doi.org/10.1080/15295192.2012.638870>.
21. Feinberg, M. E., Kan, M. L. & Hetherington, E. M. (2007). The longitudinal influence of coparenting conflict on parental negativity and adolescent maladjustment. *Journal of Marriage and Family*, 69 (3), 687-702, <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00400.x>.
22. Grolnick, W. S., Beiswenger, K. L. & Price, C. E. (2008). Stepping up without overstepping: Disentangling parenting dimensions and their implications for adolescent adjustment. In: Kerr, M., Stattin, H. & Engels, R. C. M. E. (eds.), *What can parents do? New insights into the role of parents in adolescent problem behaviour*. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 213-237.
23. Ippolito, M. M., Hines, D. A., Mahmood, S. & Cordova, J. V. (2010). Pathways between marriage and parenting for wives and husbands: The role of coparenting. *Family Process*, 49 (1), 59-73, <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2010.01308.x>.
24. Joussemet, M., Landry, R. & Koestner, R. (2008). A self-determination theory perspective on parenting. *Canadian Psychology*, 49 (3), 194-200, <https://doi.org/10.1037/a0012754>.
25. Jovanović, N. (2013). *Sposobnost za ljubav i rad*. Beograd: Beoknjiga.
26. Keresteš, G. (2001). Roditeljsko ponašanje i obiteljska klima u obiteljima samohranih majki. *Društvena istraživanja*, 10 (4-5 (54-55)), 903-925.
27. Klarić, B. (2016). *Prilagodba djece osnovnoškolske dobi na razvod roditelja*. Završni rad. Specijalistički studij obiteljske medijacije. Zagreb: Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
28. *Konvencija UN-a o pravima djeteta*. (2001). Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
29. Maccoby, E. E., Depner, C. E. & Mnookin, R. H. (1990). Coparenting in the second year after divorce. *Journal of Marriage and the Family*, 52 (1), 141-155, <https://doi.org/10.2307/352846>.
30. Margolin, G., Gordis, E. B. & John, R. S. (2001). Coparenting: A link between marital conflict and parenting in two-parent families. *Journal of Family Psychology*, 15 (1), 3-21.
31. Martinović, J. (2019). *Primjena modela transformativne medijacije u obiteljskim sukobima*. Završni rad. Specijalistički studij obiteljske medijacije. Zagreb: Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

32. McBride, M. A., Brown, G. L., Bost, K. K., Shin, N., Vaughn, B. & Korth, B. (2005). Paternal identity, maternal gatekeeping, and father involvement. *Family Relations*, 54 (3), 360-372, <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2005.00323.x>.
33. McHale, J. P. & Irace, K. (2011). Coparenting in diverse family systems. In: McHale, J. P. & Lindahl, K. M. (eds.), *Coparenting: A conceptual and clinical examination of family systems*. Washington, DC, US: American Psychological Association, 15-37.
34. McHale, J. P. & Lindahl, K. M. (2011). *Coparenting: A conceptual and clinical examination of family systems*. Washington, DC, US: American Psychological Association.
35. Milne, A. L., Folberg, J. & Salem, P. (2004.) The evolution of divorce and family mediation: An overview. In: Folberg, J., Milne, A. L. & Salem, P. (eds.), *Divorce and family mediation: Models, techniques and applications*. New York: The Guilford Press, 3-25.
36. Mullett, E. K. & Stolberg, A. (1999). The development of the co-parenting behaviors questionnaire: An instrument for children of divorce. *Journal of Divorce & Remarriage*, 31 (3-4), 115-137, https://doi.org/10.1300/J87v31n03_07.
37. Obiteljski zakon (2015, 2019). *Narodne novine*, br. 103/2015, 98/2019.
38. Pam, A. & Pearson, J. (1998). *Splitting up: Enmeshment and estrangement in the process of divorce*. New York: The Guilford Press.
39. Pećnik, N. (2007). Towards a vision of parenting in the best interests of the child. In: Daly, M. (eds.), *Parenting in contemporary Europe: A positive approach*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 15-36.
40. Pećnik, N. (2016). Suvremeno roditeljstvo i prava djeteta. U: Hrabar, D. (ur.), *Prava djece – multidisciplinarni pristup*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 173-195.
41. Pećnik, N. & Tokić, A. (2011). *Roditelji i djeca na pragu adolescencije: Pogled iz tri kuta, izazovi i podrška*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
42. Philyaw, D. & Thomas, M. D. (2013). *Co-parenting 101: Helping your kids thrive in two households after divorce*. Oakland: New Harbinger Publications.
43. Preporuka (2006). 19 Odbora ministara državama članicama Vijeća Europe o politici podrške pozitivnom roditeljstvu. *Dijete i društvo*, 10 (1/2), 459-488.
44. Profaca, B. (2010). Učinci izraženog roditeljskog sukoba tijekom razvoda na dijete. U: Osmak-Franjić, D. (ur.), *Djeca i konfliktni razvodi*. Zagreb: Pravobranitelj za djecu, 77-93.

45. Pruett, M. K. & Donsky, T. (2011). Coparenting after divorce: Paving pathways for parental cooperation, conflict resolution and redefined family roles. In: McHale, J. P. & Lindahl, K. M. (eds.), *Coparenting: A conceptual and clinical examination of family systems*. Washington D.C.: American Psychological Association, 231-250.
46. Raboteg-Šarić, Z. & Pećnik, N. (2006). Bračni status, financijske teškoće i socijalna podrška kao odrednice roditeljske depresivnosti i odgojnih postupaka. *Društvena istraživanja*, 6 (86), 961-985.
47. Ricci, I. (2004). Court-based mandatory mediation: Special considerations. *Divorce and family mediation: Models, techniques, and applications*, 397-419.
48. Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *American Psychologist*, 55 (1), 68-78.
49. Shepard, A. (2004) The model standards of practice for family and divorce mediation. In: Folberg, J., Milne, A. L. & Salem, P. (eds.), *Divorce and family mediation: Models, techniques and applications*. New York: The Guilford Press. 516-543.
50. Skinner, E., Johnson, S. & Snyder, T. (2005). Six dimensions of parenting: A motivational model. *Parenting: Science and practice*, 5 (2), 175-235, https://doi.org/10.1207/s15327922par0502_3.
51. Teubert, D. & Piquart, M. (2010). The association between coparenting and child adjustment: A meta-analysis. *Parenting: Science and practice*, 10 (4), 286-307, <https://doi.org/10.1080/15295192.2010.492040>.
52. Townsend, N. W. (2002). *The package deal: Marriage, work, and fatherhood in men's lives*. Philadelphia: Temple University Press.
53. Van Egeren, L. A. & Hawkins, D. P. (2004). Coming to terms with coparenting: Implications of definition and measurement. *Journal of Adult Development*, 11 (3), 165-178.
54. Vandervalk, I., Spruijt, E., De Goede, M., Meeus, W. & Maas, C. (2004). Marital status, marital process and parental resources in predicting adolescents' emotional adjustment: A multilevel analysis. *Journal of Family Issues*, 25 (3), 291-317, <https://doi.org/10.1177/0192513X03257429>.
55. Webster-Stratton, C. & Hammond, M. (1999). Marital conflict management skills, parenting style, and early-onset conduct problems: Processes and pathways. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 40 (6), 917-927, <https://doi.org/10.1111/1469-7610.00509>.
56. Wenar, C. (2003). *Razvojna psihopatologija i psihijatrija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
57. Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, br. 57/2011, 33/2012, 157/2013.

Ninoslava Pećnik
University of Zagreb
Faculty of Law
Department of Social Work

Blaženka Klarić
Social Welfare Center Split
Family Center Split

COPARENTING: DETERMINATION, CHARACTERISTICS AND IMPLICATIONS FOR FAMILY MEDIATION

ABSTRACT

The definition, conceptualization and the first research studies of coparenting appeared in the beginning of this century, and ever since this process of mutual enterprise of two or more persons who co-operate in the upbringing of a child for whom they share responsibility has aroused a considerable research interest. The primary aim of this review is to present the existing understandings of coparenting as an important family process which influences the entire family, and which is of particular developmental importance for the children. An additional aim is to point to the implications of the united knowledge about coparenting on the family mediation practice in the Republic of Croatia in order to contribute to its development and scientific foundation. The first part of the review represents the theoretical origins for understanding the coparenting, as well as the results of the domestic and foreign research on the connection between coparenting and the characteristics of parental behaviour and the child's psychosocial adjustment and the specific features of the coparenting after divorce are examined. The second part of the review discusses the implications of the presented knowledge on coparenting for family mediation, which is recognised as a method which is appropriate for helping families in which there are conflicts and problems in various domains of coparenting. The empirical foundation of the need to expand the area of mediation beyond divorce is emphasised, as well as for the development of different models of family mediation practice and for the usage of preventive mediation in the construction of quality family relationships in two-parent families. The importance of the possibility to integrate scientific knowledge on coparenting into the system of knowledge and skills of family mediators is pointed out.

Key words: coparenting, parenting, divorce, family mediation.

Međunarodna licenca / International License:
Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0.